

Тил ва адабиёт

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI
VAZIRLIGINING ILMIY-METODIK JURNALI

1991-yildan
chiqa boshlagan

2024-yil. 4-son

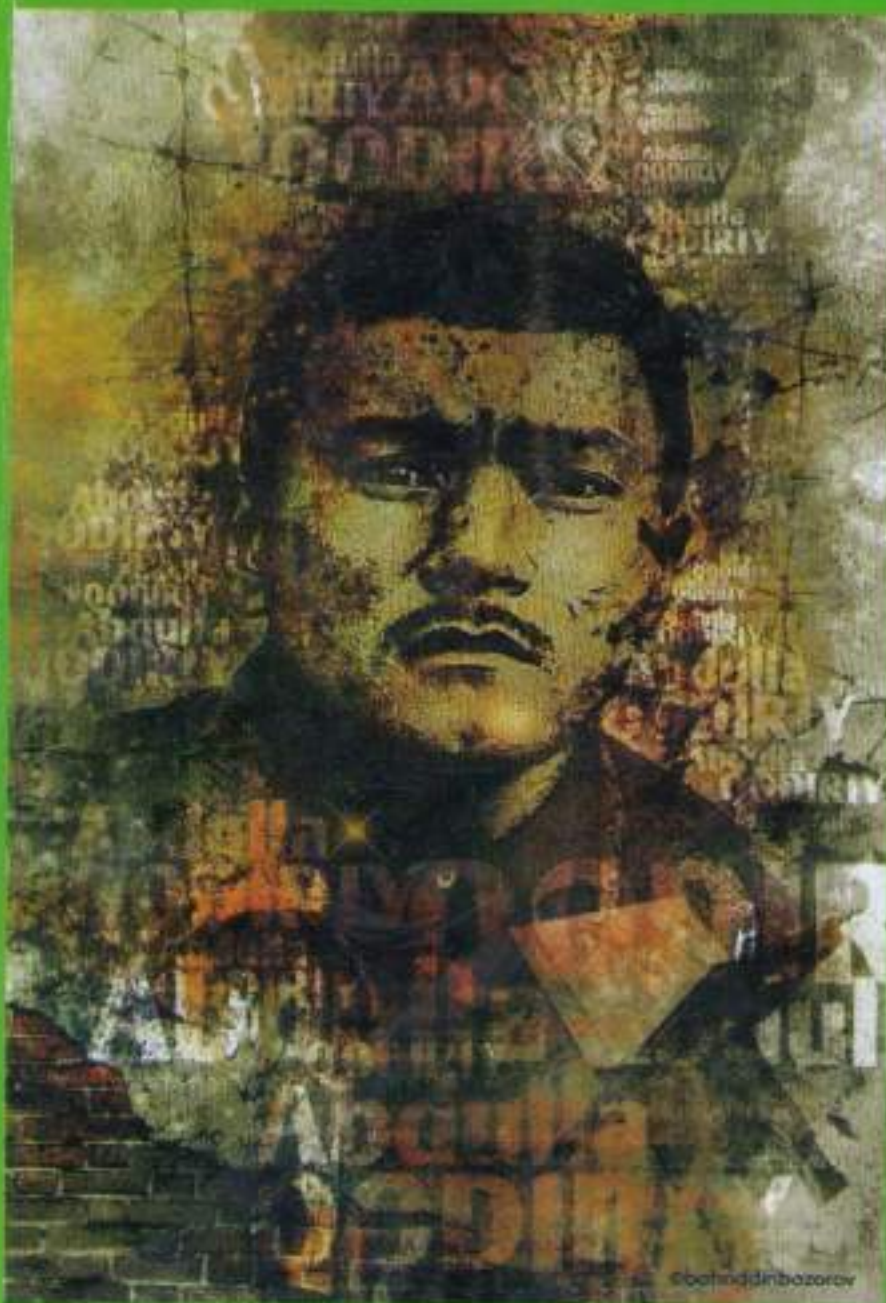
ISSN 2010-5584

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

**Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ**

**L LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING**
SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

til.uzbeksomnash.uz www.tilvaadabiyot.uz til.uzbeksomnash.uz www.tilvaadabiyot.uz til.uzbeksomnash.uz www.tilvaadabiyot.uz til.uzbeksomnash.uz www.tilvaadabiyot.uz til.uzbeksomnash.uz www.tilvaadabiyot.uz

Ushbu sonda

ISO OF PEDAGOGIK
TEKHNOLOGIYALAR
Ta'lim sohasidagi
ochilish: "4K"
kompetensiyasi

7
b
v
t

METODIK TAYYIYA
Oxirgi bilimni o'rganishda
logistika bilan foydalanish

13
b
v
t

TADQIQOT
Jahon
adabiyatidagi
yillar birlashtirish
ilmiy-tadqiqot
o'rganish

41
b
v
t

YILLIQA
Profil
dasturlash
va o'qitish

59
b
v
t

© bahodir bazarov

Δελ. 1 ml (-85.7167 4)

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Wilson J.J. How to teach listening. - Edinburgh Gate: Pearson Education Limited, 2008.
2. <https://communiSpand.com/listening-improving-the-most-used-communication-skill>
3. <https://www.skillsyouneed.com/ips/listening-types.html>
4. Beard D., Bodie G. Listening research in the communication discipline. In P.J. Gehrke & W.M. Keith (Eds.), *A century of communication studies: An unfinished conversation*. - Routledge, 2014. - pp. 219-245.
5. Imhof M. What makes a good listener? Listening behavior in instructional settings // *International Journal of Listening*, 1998. 12. pp. 82-105.
6. Myers S. Empathic listening: Reports on the experience of being heard // *Journal of Humanistic Psychology*, 2000. 40(2). pp. 148-173.
7. Wolvin A.D., Coakley C.G. *Listening* (5th ed.). - McGraw-Hill, 1996.
8. Worthington D.L., Filch-Hauser M.E. *Listening: Processes, functions, and competency*. - Routledge, 2018.

Tadqiqot

Intilzor ABDIRIMOVA,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti dotsent v.b

KLASTER USULIDA IJTIMOY HAMKORLIK MEXANIZMI

Annottatsiya. Maqolada loyiha faoliyati va pedagogik ta'lim klasteri tushunchalariga ta'lim berib, loyiha faoliyatida klaster usulini qo'llashda ijtimoiy hamkorlik tushunchasi misollar yordamida ochib berilgan.

Kalit so'zlar: klaster, ijtimoiy hamkorlik, mexanizm, ijtimoiy sabtyaklar, loyihalash faoliyati, pedagogik ta'lim klasteri, klaster yondashuv, innovatsion texnologiya.

Annotation. The article defines the concepts of project activity and the cluster of teacher education, as well as the examples of the concept of social cooperation when applying the cluster method in project activity.

Keywords: cluster, social cooperation, mechanism, social education, project activity, teacher education cluster, cluster approach, innovative technology.

Аннотация. В статье определены понятия проектной деятельности и кластера педагогического образования, а также на примерах раскрыто понятие социальной кооперации при применении кластерного метода в проектной деятельности.

Ключевые слова: кластер, социальная кооперация, механизм, социальное образование, проектная деятельность, кластер педагогического образования, кластерный подход, инновационная технология.

Yosh avlod ta'lim-tarbiyasiga e'tibor berish davlat taraqqiyotida muhim ahamiyat kasb etadi. Shuni inobatga olgan holda ta'lim tizimida bir qator o'zgarishlar va islohotlar amalga oshirilmoqda. Taraqqiyotning jadal sur'allari tufayli innovatsiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish bugungi kunning dolzarb masalalari qatonda turibdi. U ta'lim sohasidagi tizimli muammolarni yangi usul, shakl, yondashuv va texnik jarayondan foydalangan holda yechish sohasida sifat ko'rsatkichlarini oshirish jarayonini ta'minlaydi. Shu nuqtayi nazardan axborot texnologiyalaridan foydalangan holda o'zaro hamkorlikda o'rganish imkonini beruvchi, asosan ta'lim jarayonida an'anaviy ta'lim mexanizmidan voz ko'chishni maqsad qilgan va o'quvchilarning tashabbuskorligini rag'batlantiradigan loyihalash faoliyatini tatbiq etish shubhasiz, samarador ustunlikka ega. Loyihalash faoliyatida turli ta'lim muassasalari, jamoat va davlat tashkilotlari ishtirokidagi hamkorlikdagi loyihalar muhim o'rin tutadi.

1918-yilda Kolumbiya universiteti pedagogika kolleji o'qituvchisi Uilyam Kilpatric loyihalash metodining mohiyatiga bag'ishlangan "Loyihalash metodi" maqolasini nashr etdi. Muallifning maqolalarida bu atama quyidagicha izohlanadi: "Loyiha" atamasi faoliyatning har qanday imkoniyatini, eksperimental jarayonning munosabatini anglatishi kerak. Bunda maqsad ichki omil sifatida:

- faoliyatning maqsadini anglatadi, tajribaga ega bo'lish jarayonini boshqaradi,

- shaxsning o'z faoliyatini va ichki qobiliyatini to'g'ri qo'llashga xizmat qiladi [1].

Loyihalash metodi uzluksizlikni ta'minlay olmagan va puxta o'ylanmagan metod sifatida tanqidga uchradi va yaqin davrgacha ta'lim jarayonida qo'llanilmasdan ketdi.

Rus olimlari Ingrid Bern va Yens Shnayder loyihalash faoliyati o'quvchilarni ma'lum bir ta'lim olish davrida (o'quv yili yoki yarim yillik) bilim olish va kasbga yo'naltirish ishlari tashkil etishning usuli deb hisoblaydilar [2].

Loyiha faoliyatida asosiy o'nni turli ta'lim muassasalari, jamoat va davlat tashkilotlari hamkorligidagi loyihalar egallaydi. Loyiha metodining ta'limga kirib kelishi XIX asrga to'g'ri keladi. "Klaster" nazariyasi birinchi marta qisod sohasida vujudga kelingan. "Klaster" nazariyasining ko'p qimmatligi mohiyatan turli nazariy yondashuvlarning shakllanishiga olib keladi.

O'quvchining bilimi o'sishi ichki va tashqi o'qish faoliyati natijasida yuz beradi. Ichki omillarga o'quvchining o'z ustida ishlashi, zarur bilimlarni egallashga intilish jarayoni kirilsa, tashqi omillarga o'quvchining loyiha jarayonida ishtirok etishi va shu orqali egallagan bilimlari nazarda tutiladi [3]. Loyihalash faoliyatida turli ta'lim muassasalari, jamoat va davlat tashkilotlari ishtirokidagi hamkorlikdagi loyihalar muhim o'rin tutadi. Maktab o'quvchilarning ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni amalga oshirishdagi ishtiroki ularga mukammal bilim va yuksak malakaga ega

bo'lish, muvotiq faoliyat ko'nikmalarini egallash imkonini beradi. Ana shu jihatdan kelib chiqqan holda bugungi kunda maktab bilatuvchisining ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatayotgan maktab tizimidagi ta'lim-tarbiya jarayonida ijtimoiy hamkorlikka alohida e'tibor qaratish masalasi kun tartibiga chiqmoqda.

Loyihalash faoliyatida klaster usulini qo'llash loyihani topshiriqlarni hal qilishga qaratilgan huquqiy, moliyaviy-iqtisodiy va tashkiliy-metodik shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan faoliyatlardan foydalanishni o'z ichiga oladi.

Klaster usuli yordamida loyihalash faoliyatini tashkil etish hamkorlik va o'zaro muloqotni talab qiladi. Bu, o'z navbatida, ta'limning mahalliy hokimiyat organlari, jamoat tashkilotlari, biznes va mehnat bozori bilan ijobiy tarzda o'zaro ta'sir etishining ilodasi sanaladi. Bundan kelib chiqqan holda loyihalar faoliyatida klaster usulini qo'llashdagi eng samarali mexanizm sifatida ijtimoiy hamkorlik nazarda tutiladi chunki aynan shu orqali loyihaning ishtirokchilari o'rtasida amaliy muloqotga erishish mumkin bo'ladi.

Klaster metodi asosida tashkil etilgan loyihalash faoliyatida ijtimoiy hamkorlik nafaqat ta'lim tizimi, balki turli toifa va qiziqishga ega bo'lgan ijtimoiy sinflar va ijtimoiy guruhlar, turli darajadagi muassasalar, o'quvchilar, o'qituvchilar, o'quvchilarning oila-onalari bilan o'zaro integratsiyalashuv jarayonini yuzaga keltiradi. Umumta'lim maktablari, ilmiy muassasalar, qo'shimcha ta'lim muassasalari, muzeylar, klubxonalar, axborot tarmoqlari bu jarayonning faol ishtirokchisiga aylanadi. Loyihalash faoliyatidagi bunday yaqin ijtimoiy hamkorlik natijasida mutaxassislar tayyorlash, loyihani moliyalashtirish uchun manba topish, ta'lim muassasalarini axborot texnologiyalari va metodik materiallar bilan ta'minlash, ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish, turli korxona va tashkilotlar, ilmiy markazlar bilan hamkorlik jarayonida innovatsion loyihalarni amalga oshirish masalalari samarali yechim topadi. Shu o'rinda ijtimoiy hamkorlik mexanizmi ikkita muhim vazifani bajaradi: 1) loyiha ishtirokchilari o'rtasida ijtimoiy kelishuvni ta'minlaydi; 2) loyihalash faoliyatining asosiy maqsadiga erishish uchun imkon yaratadi.

Ilk bor aynan pedagogika sohasidagi ijtimoiy hamkorlik g'oyalar D.Oyui, S.T.Shatskiy, A.S.Makarenko ning ishlarida o'z ifodasini topgan edi. Ushbu mualliflarning ilmiy asarlarida bolaning tabiiy muhitda real hayotda voyaga yetishi uchun ta'lim muassasasining atrof-muhit bilan, maktabning oila, jamoatchilik, nodavlat uyushmalar bilan mustahkam aloqa o'rnatish zaruratiga turli xil qarashlar keltirilgan.

Hozirgi kunda ta'lim tizimida yuzaga kelgan vaziyat bu masalaga alohida va kuchli e'tibor qaratish joizligini

ko'rsatmoqda. Shuni aytish kerakki, zamonaviy pedagogik nazariya ham ta'lim sohasida keng ijtimoiy hamkorlikning zarurligini uqiradi. Sababi aynan ta'lim tizimi, jamiyatning asosiy ahalari bo'lgan iqtisod, ijtimoiy strukturalar, siyosat, madaniyat bilan uzviy bog'liq yatakchi ijtimoiy institutdir.

Umumiy hisobda ijtimoiy hamkorlik deyilganda turli ijtimoiy guruhlarining birgalikdagi, jamoaviy umummanfaatli va ijobiy faoliyatini anglash mumkin [4]. Ijtimoiy hamkorlik bu holda davlat va uning nomidan ushbu munosabatlarda ishtirok etuvchi davlat organlari bilan munosabatlarning boshqa subyektlari – shaxslar, oilalar, jamoat guruhlari va institutlari, nodavlat tashkilotlar, jamg'armalar va hlihoqlar o'rtasidagi munosabatlarda ifodalana qaratiladi. Ushbu munosabatlardan ko'zlangan asosiy maqsad muhim siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va boshqa muammolarning yechimini birgalikda topish, shahar, hudud hayotiga birgalikda masul bo'lish, fuqarolarga yuqori darajadagi ijtimoiy xizmatlar ko'rsatishni ta'minlashdan iborat. Ta'lim tizimidagi ijtimoiy hamkorlikni tahlil qilganda bir qancha qarashlar diqqat markazda bo'ladi.

M.S.Chvanovaga ko'ra bu, birinchidan, jamoaviy va yuridik shaxslar, jumladan, ta'lim muassasasining iqtisodiy faoliyatini tashkil etishning huquqiy shakli; ikkinchidan, jamoat tashkilotlari, firmalar va kompaniyalarning ta'lim muassasasi bilan norasmiy, ya'ni huquqiy kuchi ega bo'lmagan, shartnomra yoki kelishuv bilan tasdiqlangan hamkorlik shakli; uchinchidan, ta'limni rivojlantirishning bir shakli; to'rtinchidan, hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy hayoti bir maromda bo'lishini ta'minlaydigan mexanizm; beshinchidan, ijtimoiy, iqtisodiy muammolarni bartaraf etishning bir usuli bo'lib, ta'lim muassasasi, ish beruvchi va davlat o'rtasidagi ziddiyatlarni ijobiy hal qilish shakli [5].

N.Y.Astafyeva fikrncha ta'lim sohasida ijtimoiy hamkorlik faoliyatining samaradorligiga erishish uchun avvalo jamoat shartnomasi ishtirokchilari, ya'ni subyektlar birgalikda harakat qilishlari kerak, bu harakatlar natijasida shaxsiy manfaatdorlik jamoaviy manfaatdorlikni kelib chiqaradi [6]. Ijtimoiy hamkorlik oddiy hamkorlikdan o'zining samaradorligi va sifati bilan ajralib turadi, chunki har bir ishtirokchining muvaffaqiyati butun jamoaning muvaffaqiyati bilan bog'liq.

Loyihani amalga oshirish tajribasi shuni ko'rsatadiki, bu ta'lim bozorida hamkorlarning raqobatbardoshligini oshiradi va ularga uzoq muddatda o'z o'rnini va mavqoyini qo'lga kiritish imkonini beradi. Ijtimoiy hamkorlik har bir tomonning vazifalarni samarali bajarish, mas'uliyatni his qilish ko'nikmasini shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- Porter M. Competitive strategy techniques for analyzing industries and competitors. – Cambridge. 1980.
- Щербс И. Второе пришествие методпроектс // Директор школы. 2003. №3. – С. 25–32.
- Хуторской А.В. Современная дидактика. – СПб: Питер, 2001. – 534 с.
- Яппс Д.А. Кластерный подход как технология управления региональным экономическим развитием URL //sub-otitaci.ru/Docum/DocumShow_DocumID_17.html. Згл. с экрана.
- Чванова М.С. Социальное партнерство в сфере профессионального образования: монография. – Тамбов: Изд-во ТГУ им. Г.Р.Державина, 2007. – 92 с.
- Астафьева Н.Е. Социальное партнерство в воспитании кадет // Российская кадетская переписка, 2008, №4. [Электронный ресурс]. URL: <http://www.fskk.ru/journal/?aID=126> html. Згл. с экрана